

Свещеник ЕУСТАТ ХАДЖИЕВ

ПРАЗНИЦИ И ТРАДИЦИИ НА АРМЕНСКАТА АПОСТОЛИЧЕСКА ЦЪРКВА

ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏՕՆԵՐ ՈՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Библиотека "Светлина" № 3

Свещеник КУСАН ХАДАВЯН

ПРАЗНИЦИ И ТРАДИЦИИ НА АРМЕНСКАТА АПОСТОЛИЧЕСКА ЦЪРКВА

ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏՕՆԵՐ ՈՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Издание на "Армен -Тур"
Пловдив, 1997 г.

КНИГАТА СЕ ИЗДАВА С ЛЮБЕЗНОТО СЪДЕЙСТВИЕ НА:

- **Епархийски съвет при Арменска Апостолическа Църква - България**
- **Арам Арсенян - Ню Йорк - САЩ**
- **Френгюл Къналян**
- **Директорският борд на фирма „Армен-Тур“ ООД - Пловдив:**
  - **Ончо Джаникян**
  - **Рупен Чавушян**
  - **Крикор Кюлиян**
  - **Минас Минасян**
  - **Арман Сеойлемезян**
  - **Ехиазар Узунян**

ЗА КОЕТО ГОРЕЩО ИМ БЛАГОДАРИМ!

Корица: 1-ва стр. **Разпятие Христово**
4-та стр. **Рождество Христово**

Редактор: свещ. Таниел Караджиян
Коректор : Агоп Гилигян
Фотоснимки на икони от арменски църкви: Зеноп Помакян - ЗЕН
Първо издание
Тираж: 1000
Предпечатна подготовка: Алексан Ахегукян - София
Издателство: „ИнтелСис“

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР

С радост приех предложението на Епархийския съвет да подготвя за печат настоящата малка книжка.

Постарах се според скромните ми възможности да отразя в нея само по-важните празници, които се честват в Арменската апостолическа църква, затова нямам претенции за изчерпателност. При това трябваше да се съобразя и със сравнително малкия обем на книжката.

Спрял съм се в нея не само и не толкова на честваните в нашата църква празници, имащи национално звучение, а най-вече на тия, които имат общохристиянско значение - Господни празници, както и празници, свързани с Богородица, със Светия Кръст, с апостоли и светци.

При написването на настоящата книжка се ръководех от благородното желание да запозная миряните с църковните празници, тяхното значение и символика и с това да се допринеса за по-крепкото им привързване към нашата Църква, която в трудните перипетии на историята е съхранила и запазила до ден днешен нашата народност от асимилация и унищожение.

Лелея мисълта, че любовта към родната църква в тези трудни времена ще ни направи по-човечни, по-мъдри и по-отзивчиви един към друг.

Този мой скромен труд посвещавам с обич на скъпите ми помощници - дякони, поддякони, тъбири, служещи в Арменската църква “Света Богородица” в София, както и на смесения хор “Звартноц” при същата.

Дължа сърдечна благодарност на всички, които оказаха ценна помощ за издаването на тази книжка.

Свещеник Кусан Хадавян

София, 1997 г.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

ПРАЗНИЦИ ПО ВИД
ՏՕՆԵՐ ԸՍՏ ՏԵՍԱԿԻ
ДОНЕР ЪСД ДЕСАГИ

Както в Армения, така и в диаспората, Арменската апостолическа църква чества множество празници, значителна част, от които се ползват с широка популярност.

Общо взето тези празници се разделят на пет групи:

- Велики празници – *Աւագ տօներ – Авак донер*;
- Господни празници – *Տնօրինական տօներ – Дноринагак донер*;
- празници, посветени на света Богородица – *Սուրբ Աստուածածնին նուիրուած տօներ – Сурп Асдвадзадзнин нъвирвадз донер*;
- празници, посветени на светия Кръст – *Սուրբ Խաչին նուիրուած տօներ – Сурп Хачин нъвирвадз донер*;
- празници, посветени на светии – *Սուրբերուն նուիրուած տօներ – Сурперун нъвирвадз донер*.

ВЕЛИКИ ПРАЗНИЦИ
ԱՒԱԳ ՏՕՆԵՐ
АВАК ДОНЕР

Така се наричат онези празници, които са посветени на дейци, имащи заслуга за изявяването на Спасителя и за правилното усвояване на християнското мировъзрение.

Тук спадат празниците за:

- Пророк Давид и апостол Яков – *Դաւիթ Մարգարէ եւ Յակոբ առաքեալ – Тавит маркаре йев Хагоп аракял*;
- Свети Стефан Първомъченик – *Սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայ – Сурп Сдепаннос Нахавъга*;
- Апостолите св. Петър и св. Павел – *Սուրբ Պետրոս եւ Սուրբ Պօղոս առաքեալներ – Сурп Бедрос йев сурп Бохос аракялнер*;
- Вортвоц Вородман, апостол Яков и Йоан Евангелист – *Որդուց Որոտման՝ Յակոբ առաքեալ եւ Յովհաննէս Աւետարանիչ – Вортвоц Вородман, Хагоп аракял йев Ховханнес Аведаранич*.

Тези празници се честват преди Рождество Христово като посветени за лица, които са допринесли не само за разпространението на християнството, но и като са се позовали на идното пришествие на Спасителя и са утвърдили идеите за духовно възраждане сред човечеството.

ГОСПОДНИ ПРАЗНИЦИ
ՏՆՕՐԻՆԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ
ДНОРИНАГАН ДОНЕР

Така се наричат ония празници, които са свързани с появата, жизнения път, делата, Разпятието и възкръсването на Исуса.

Това са празниците:

- Рождество Христово – *Ծնունդ* – *Дзънкунт Кристоси*;
- Именуването Му – *Անուանակոչութիւն* – *Анванагочутюн*;
- Сретение Господне – *Տեառնընդառաջ* – *Дяркъктарач*;
- Кръщаването на Исуса – *Մկրտութիւն* – *Мъгърдутюн*;
- Цветница – *Ծաղկազարդ* – *Дзахгазарт*;
- Възкресение – *Յարութիւն* – *Харутюн*;
- Възнесение – *Համբարձումն* – *Хампарцумън*;
- Свети Дух - *Հոգեգալուստ* -*Хогекалусд*;
- Преображение Господне – *Այլակերպութիւն (Պայծառակերպութիւն)* – *Վարդավառ* – *Айлагербутюн (Байдзарагербутюн)* – *Вартавар*.

ПРАЗНИЦИ, ПОСВЕТЕНИ НА СВЕТА БОГОРОДИЦА
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆԵՐ
СУРП АСДВАДЗАДЗНИН НЪВИРВАДЗ ДОНЕР

Тези празници целят да запознаят вярващите с образа и примерния жизнен път на Богородица.

По реда на честването им те са следните:

- Йоаким и Анна, родители на Богородица – *Յովակիմ եւ Աննա. Աստուածածնի ծնողաց* – *Ховагим йев Анна, Асдвадзадзни дзнохкъ*;
- Раждане на Дева Мария от Анна – *Ծնունդ Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ* – *Дзънкунт Мариами и хАннайе*;
- Посвещение на Храма – *Ընծայումն ի տաճար* – *Ъндзаюмън и даджар*;
- Благовещение – *Աւետումն* – *Аведумън*;
- Успение Богородично – *Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի* – *Верапохумън сурп Асдвадзадзни*;
- Откриване на пояса на Богородица – *Գիւտ Գօտւոյ* – *Кюд кодво*;
- Откриване на кутията на Богородица – *Գիւտ Տփոյ* – *Кюд дъпо*.

ПРАЗНИЦИ, ПОСВЕТЕНИ НА СВЕТИЯ КРЪСТ
ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆԵՐ
СУРП ХАЧИН НЪВИРВАДЗ ДОНЕР

Отнася се за празници, свързани със светия Кръст и въобще с църквата.

Тук спадат празниците, посветени на:

- Откриване на Кръста – *Գիւտ Խաչի* – *Кюд Хачи*;
- Поява на Кръста – *Երեւում Սուրբ Խաչի* – *Йеревумън сурп Хачи*;
- Спасяване на Кръста – *Խաչվերաց* – *Хачверац*;
- Свети Кръст Варакски – *Վարագայ Սուրբ Խաչ* – *Варака сурп Хач*;
- Нова Неделя – *Նոր Կիրակի* – *Нор Гираги*;
- Втора неделя след Великден / за голямата църква на св.Цион/ – *Աշխարհամատրան Կիրակի* – *Ашхарамадран Гираги*;
- Свети Ечмиадзин – *Կաթողիկէ Սուրբ Էջմիածին* – *Гатохиге сурп Ечмиадзин*;
- *Շողակաթ* – *Шохагат* и други.

ПРАЗНИЦИ, ПОСВЕТЕНИ НА СВЕТЦИ
ՍՈՒՐԲԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆԵՐ
СУРПЕРУ НЪВИРВАДЗ ДОНЕР

Както Арменската, така и други църкви почитат и честват множество светци, независимо къде и сред кои народи те са се подвизавали.

Ето някои от тях:

- Четиридесет мъченици – *Քառասուն Մանկունք* – *Карасун Мангунк*;
- Свети Георги – *Սուրբ Գէորգ Զօրավար* – *Сурп Кеворк Зоравар*;
- Епископ Киприан – *Կիպրիանոս Եպիսկոպոս* – *Гибрианос йебисгобос*;
- Свети Саркис – *Սուրբ Սարգիս Զօրավար* – *Сурп Саркис Зоравар* и др.

Ето и някои от честваните в Арменската апостолическа църква:

- Дева Сантухт – *Սանդուխտ կոյս* – *Сантухт гуйс*;
- Цар Авгарий – *Աբգար Թագաւոր* – *Апкар такавор*;
- Цар Дъртад, царица Ашхен, дева Хосровитухт – *Տրդատ Թագաւոր. Աշխէն Թագուհի. Խոսրովիդուխտ կոյս* – *Дъртад такавор, Ашхен такухи, Хосровитухт гуйс*;
- Света Хрипсиме и света Каяне и групата им – *Հռիփսիմեանք եւ Գայեանեանք* – *Хрипсимянк йев Каянянк*;
- Свети Григорий Просветител – *Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ* – *Сурп Крикор Лусаворич*;
- Нерсес Велики – *Մեծն Ներսէս* – *Медзън Нерсес*;
- *Սահակ Պարթեւ* – *Сахаг Бартев*;
- *Մեսրոպ Մաշտոց* – *Месроб Машдоц*;
- Вартановци – *Վարդանանք* – *Вартананк*;
- Мъченица Шушаниг – *Շուշանիկ վկայուհի* – *Шушаниг въгаюхи*;

• Католикос Ховсеп – *Յովսէփ Կաթողիկոս – Ховсеп катохигос;*
• Йерей Хевонт – *Ղեւոնդ երէց – Хевонт Йерец;*
• *Եղիշէ Վարդապետ – Йехише вартабед;*
• *Մովսէս Քերթող – Мовсес Кертох;*
• *Դաւիթ Անյաղթ – Тавит Анхахт;*
• *Յովնան Օցնեցի – Ховнан Оцнеци;*
• *Գրիգոր Նարեկացի – Крикор Нарегаци;*
• *Ներսէս Շնորհալի – Нерсес Шнорхали;*
• *Գրիգոր Տաթեւացի – Крикор Датеваци* и др.

* * *

Общо взето, Църковните празници се разделят на Господски (*Տէրունի տօներ*) и Светийски (*Սրբոց տօներ*). Богородичните (*Աստուածածնի տօներ*) празници се отнасят към Господските, които също така се наричат и *Աւագ տօներ* (Велики).

Господски празници са:

• Рождество Христово – *Ծնունդ – Дзънунт*
• Именуването Му – *Անուանակոչութիւն – Анванагочутюн;*
• Сретение Господне – *Տեառնընդառաջ – Дяркъктарач;*
• Цветница – *Ծաղկազարդ – Дзахгазарт;*
• Възкресение (**Великден**) – *Յարութիւն – Զատիկ – Харутюн – Задиг;*
• Благовещение – *Աւետումն – Аведумън;*
• Възнесение – *Համբարձումն – Хампарцумън;*
• Свети Дух - *Հոգեգալուստ -Хогекалусд;*
• Преображение Господне (Преображение) – *Այլակերպութիւն (Պայծառակերպութիւն) – Վարդավառ – Айлагербутюн (Байдзарагербутюн) – Вартавар.*

• Успение Богородично – *Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի – Верапохумън сурп Асдвадзадзни;*
• Раждане на Дева Мария от Анна – *Ծնունդ Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ – Дзънунт Мариами и Ханнайе;*
• Посвещение на Храма – *Ընծայումն ի տաճար – Ъндзаюмън и даджар;*
• Откриване на пояса на Богородица – *Գիւտ Գօտւոյ – Кюд кодво;*
• Откриване на кутията на Богородица – *Գիւտ Տփոյ – Кюд дъпо;*
• Кръстовден – *Խաչվերաց – Хачверац;*
• Откриване на Кръста – *Գիւտ Խաչի – Кюд Хачи;*
• Поява на Кръста – *Երեւում Սուրբ Խաչի – Йеревумън сурп Хачи;*
• Спасяване на Кръста – *Խաչվերաց – Хачверац;*

На **Светийски празници** светата църква почита светиите, като победители на греха и като хора, които са прославили със смъртта си или живота си Христа станали първообрази на християнския живот.

Светийските празници биват:

• Празници на ангели – *Հրեշտակաց –*
• Библиейски светци – *Աստուածաշնչական սուրբեր–*
• Национални светци – *Ազգային սուրբեր –*
• Чужди светци – *Օտար սուրբեր –*

ПРАЗНИЦИ ПО ПРИЗНАЦИ
ՏՕՆԵՐ ԸՍՏ ՅԱՏԿԱՆԻՇԵՐՈՒ
ДОНЕР ЪСД ХАДГАНИШНЕРУ

Празниците биват:

- Неподвижни,
- Подвижни.

Особено място заемат т. нар. *Дахавари (Տաղավարի)*.

НЕПОДВИЖНИ ПРАЗНИЦИ
ԱՆՇԱՐԺ ՏՕՆԵՐ
АНШАРЖ ДОНЕР

Отнася се за празници, които ежегодно неизменно се честват на една и съща дата - месец и ден. Такива са например: Рождество Христово, честван на 6 януари, Именуването на Исуса - 13 януари, Сретение Господне - 14 февруари и др.

ПОДВИЖНИ ПРАЗНИЦИ
ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ
ШАРЖАГАН ДОНЕР

Това са празници, свързани с лунните месеци и които ежегодно менят датата на честването. Такива са например: Възкресението, както и свързаните с него предшестващи и следващи празници.

Подвижни се считат и ония празници, които непременно следва да бъдат чествани в неделни дни и които всяка година се отклоняват от предишната с пет-шест дни. Такива са например празникът за Спасяването на Кръста, Преображението /*Вартавар*/ и др.

ՏԱՂԱՒԱՐ - ДАХАВАР

Така се наричат петте най-големи празника на Арменската апостолическа църква, именно:

- Рождество Христово – *Ծնունդ – Дзънкут*;
- Възкресение – *Յարութիւն – Զատիկ – Харутюн – Задиг*;
- Кръстовден – *Խաչվերաց – Хачверац;*
- Успение Богородично – *Վերափոխումն Աստուածածնի – Асдвадзадзни;*.
- Преображение – *Այլակերպութիւն կամ Վարդավառ – Айлагербутюн или Вартавар.*

Величието на тези празници се откроява преди всичко с това, че те се предшестват със седмични или по-дълги пости, а последващият дахавара ден е Задушница, в който ден вярващите се отправят към гробищата, за да отдадат почит на покойниците.

ОТДЕЛНИ ПРАЗНИЦИ

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО – БОГОЯВЛЕНИЕ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴՆ – ԱՍՏՈՒԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ
СУРП ДЗЪРНУНТ ЙЕВ АСДВАДЗАХАЙДНУТЮН

Този празник, спадащ към т. нар. *Дахавари*, т.е. един от петте най-важни, е най-радостният в Арменската апостолическа църква. Както е известно, с Рождество Христово се поставя началото на новото летоброене.

Исус се роди във Витлеем при най-скромни условия и живя само тридесет и три години. От раждането до разпъването му на Кръста животът му бе изключителен чудесен, изпълнен с примери на всеотдайно служене на човечеството и на Бога. Затова Раждането Му се чества и се възприема като празник, символизиращ мира и любовта. По случай този светъл празник църковни пастири от различен ранг отправят послания към своите паства, като посочват и изтъкват символизиращите го основни повели - мир и любов за всички хора по света.

По апостолска традиция Арменската апостолическа църква чества Рождество Христово и кръщаването Му на шести януари. Първоначално всички християнски църкви единно са спазвали тази дата. По-късно /от 335 година насам/ римо-католическата църква, отклонявайки се от старата традиция, възприема за дата на Рождество Христово 25. декември, като датата 6 януари остава като празник на кръщаването Му. Причина за тази промяна е обстоятелството, че и след утвърждаването на християнството населението на римската империя упорито е продължавало да спазва езическия празник на бога на слънцето Митра / в Армения известен под името Михър /, чествan на 25 декември. За да го отклонят от тази езическа традиция, западните отци заменили този празник с празника Рождество Христово.

КРЪЩЕНЕ НА ИСУСА – ВОДОСВЕТ
ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ՅԻՍՈՒՍԻ – ՋՐՕՐՀՆԵՆՔ
МЪГЪРДУТЮН ХИСУСИ – ЧЪРОРХНЕНК

През първите векове се отдавало особено значение на кръщението, честването на което ставало от всички църкви едновременно с честването на Рождество Христово.

Кръщаването е едно от седемте тайнства и на Арменската апостолическа църква, осветено от Йоан Предтеча, проповядвал Богоявлението и наречен Кръстител. Кръщавайки се сам в река Йордан от Йоан, Исус е дал пример за това на човечеството.

Споменът за този ритуал се отбелязва в нашата църква на 6 януари веднага след литургията, посветена на Рождество Христово.

В древна Армения този религиозен ритуал обикновено се провеждал на брега на някоя река по примера на Исус, кръщаван на брега на река Йордан. С времето обаче той започва да се извършва в самите църкви като Водосвет. Традиция е за Водосвета да бъде посочен кръстник, който обикновено дарува църквата за някое богоугодно начинание заради оказаната му чест.

СВЕТИ ЙОАН ПРЕДТЕЧА
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏ
СУРП ХОВХАННЕС ГАРАБЕД

Йоан е бил син на свещеника Захарий и на жена му Елисавета, съвременник на цар Ирод. Родил се е шест месеца преди раждането на Исус. Родителите му са били благочестиви хора и служели в Храма.

Славата на Йоан като нов пророк се разнесла из цяла Палестина. Живял е в пустинята като отшелник, водел е

непорочен живот, проповядвал е сред хората, като се борел смело за защита на човешките права. Опълчил се срещу цар Ирод заради неговата неморалност, както и срещу фарисеите заради тяхното лицемерие. Наричан е Предтеча, защото е поставил началото на делото по просвещаването и спасението на човечеството, както и защото пръв е кръщавал хората с вода.

Празникът на Йоан се отбелязва на 14 януари. В случай, че тази дата се пада в сряда или петък, които са дни за пости, тя се отлага за 15 януари.

Именници на този празник са носещите имената Ховханнес, Ховнан, Охан, Онниг, Ховиг, Мъгърдич, Мъго, Мъгуч, Мугуч, Аракел, Аракял, Гарабед, Гаро.

СРЕТЕНИЕ ГОСПОДНЕ
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
ДЯРНЪНТАРАЧ

Този празник слави посвещаването на Исус на Храма, което става на четиридесетия ден след раждането му. Съгласно Мойсеевия закон всеки първороден-младенец заедно с майката трябвало да бъде представен пред Бога - в храма Божий.

Честването на този празник е свързано и с имената на двама служители на Храма - на праведния Симеон и пророчицата Анна. Специално за Симеон преданието е, че е бил един от 72-те мъдреци, превели Стария Завет на гръцки 285 години преди раждането на Исус. Осведомен за благата вест за идването на Спасителя, той измолил от Бога да не склопи очи, докато не види Младенеца. Така той доживял да го види и да го вземе в ръцете си на четиридесетия ден след раждането му.

Арменската апостолическа църква чества празника Сретение Господне неизменно на 14 февруари. При арменците той е бил съпътстван с езическия празник на огъня - традиция, която е на изчезване.

СВЕТИ САРКИС – Свети Сергий (Сергей)
ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ ԶՕՐԱՎԱՐ
СУРП САРКИС ЗОРАВАР

Интересно е житието на този светец.

Той е живял през четвърти век. Като военен бил назначен от римския император Константин на служба в родната му провинция Кападокия. Един от по-сетнешните императори, Юлий /361-363/, се върнал към езичеството и предприел гонение на християните. Саркис, дълбоко вярващ християнин, заедно със сина си Мартирий /Мардирос/ избягал първоначално в Армения, а после в Персия, където шахът Шабух II /310-379/ го назначил за командир на римско-персийската граница. След време шахът му наредил да отдаде почит на идолите и огъня според повелите на персийската религия. Той отказал. Тогава жреците, разгневени, убили първо сина му, а след това като го извели извън селището на местослужението му, убили и него. Четиринадесет негови войници, които били християни, се опитали да го погребат с почести, но били задържани и също убити.

Мъченическата смърт на Саркис, на сина му Мартирий и на 14-тимата войници за правата вяра е причината те да бъдат обявени за светци. През пети век свети Месроб пренася мощите на Саркис от Сирия в Армения в селището Карп, Ванска област.

Този празник е подвижен и се чества между 11 януари и 15 февруари и идва след петдневния пост за празника Първорадетелите /Арачаворац/. Установен е от свети Григорий Просветител /сурп Крикор Лусаворич/.

Празникът е свързан и с редица народни обичаи, които сега са на изчезване.

Именници на този ден са: Саркис, Серко, Мардирос, Мардиг, Мардо.

Арменската църква във Варна се нарича "Сурп Саркис".

СВЕТИ ВАРТАНОВЦИ
ՍՈՐԲ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
СУРП ВАРТАНАНК

Този празник е един от най-популярните и почитани в Арменската апостолическа църква.

Известена е битката между арменската войска и персийската, когато полководец Вартан Мамигонян и 1036 негови верни другари бойци-ухдабахи, загинали на Аварайрското поле на 26 май 451г. в защита на свободата на Армения и за християнската вяра, както и мъченическата смърт на Хевонт Йерец, Католикос Ховсеп и другите духовници, но няма да се спираме тук на перипетиите, свързани с тези исторически събития.

Нека да отбележим само, че този празник е подвижен и се чества в четвъртъка, следващ Заговезни, като най-често той се пада в месец февруари.

Именници на този празник са носещите имената:Ардаг, Арсен, Вартан, Вахан, Даджад, Завен, Карекин, Нерсех, Ръщдуни, Хорен, Хъмаяг, и др. - все имена на войни, загинали на Аварайрското поле, както и всички ония, които носят чисто национални нехристиянски арменски имена.

ЗАГОВЕЗНИ
ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ
ПУН ПАРЕГЕНТАН

Арменският термин "*Բարեկենդան* – Парегентан", който в превод значи "Добра жизненост", красноречиво говори за същността на този празник, който впрочем е популярен и сред други народи като "Карнавал" - ден, в който се организират веселби, танци, шествия и други прояви.

Парегентанът не е религиозен празник, но в този ден в църквата се пеят тропари (шарагани), които напомнят за прачовека, за Адам и неговия щастлив живот.

Този празник предшества Великите пости.

НЕДЕЛИТЕ НА ВЕЛИКИТЕ ПОСТИ
ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐ
МЕДЗ БАХОЦ ГИРАГИНЕР

Преди да изброим неделите на великите пости, нека накратко разясним що е пост.

В своето Евангелие по многобройни поводи споменатата дума "пост" буквално се приема като изискване дадена личност да се лиши за определено време от увеселения, пищни трапези и в същото време да укрепне духовно, чрез молитви да се доближи повече до Бога и до истината.

Постът не е характерен само за християните.

При нас постенето се изразява и в това, постещият да отбягва консумирането на месо, масло, млечни продукти. Препоръчва се най-обикновена храна: хляб, плодове, зеленчуци, постни ястия, приготвени с растително масло. През периода на постите човешката душа се стреми към пречистване и възобновление.

• **Първата неделя** носи името "*Բարեկենդան – Парегентан*", за която споменахме вече по-горе.

• **Втората неделя**, наречена *"Արտարումն – Ардакс-ман"* /"За прогонването"/, отбелязвя изпъждането на Адам от рая.

• **Третата неделя** се нарича *"Անապակին – Анарагин"* /"На блудния"/. На разкаялия се опрощават греховете поради милосърдието и любовта на Бога.

• **Четвъртата неделя** носи името *"Տնտեսին – Дъндесин"* /"На стопанина"/. Посветен е за поучаване на вярващите как разумно и мъдро да се държат и да се разпореждат при всички случаи на своя жизнен път.

• **Петата неделя** се нарича *"Դատաւորին – Тадаворин"* /"На съдника"/. Поучава вярващите да бъдат постоянни в молитвите си.

• **Шестата неделя** е *"Գալստեան – Калъсдян"* /"На пришествието"/ и е посветен на второто пришествие на Исус.

В събота "Възкресението на Лазар" или "Лазарова събота" и в неделя "Цветница". Тези два празника са уводът на целия низ от евангелски събития отредени през дните на Великата Седмица до Възкрасение Христово.

• **Седмата неделя** е *"Ծաղկազարդ – Дзахгазарт"* / "Цветница"/. На този ден се чества победното влизане на Исус в Ерусалим.

Великата седмица предшества Великден. Тя се нарича Велика поради великите събития, които се възпоменават в нея. В България тя е позната под името "Страстна" поради страданията на Господа.

• **Осмата неделя** е вече *Յարութիւն – Харутюн* или *Задиг* /Възкресение Христово или Великден/ и е посветена на възкръсването на Исус.

ВЕЛИКА СЕДМИЦА
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
АВАК ШАПАТ

Велики Понеделник (*Աւագ Երկուշաբթի – Авак Йергушапти*) – чете се евангелският разказ за прокълнатата от Христа смокиня – символизираща ония юдеи, които не познаха Спасителя, Месията *(виж Мат 21: 18-43)*

Велики Вторник (*Աւագ Երեքշաբթի – Авак Иерекшапти*) – чете се разказът за усилията на фарисеите и садукеите да уловят на дума Исуса Христа в противозаконност; притчата за десетте девици, както и разказът за Страшния съд *(виж Мат 25: 1 - 46; 24:36; 22: 15-22)*

Велика Сряда (*Աւագ Չորեքշաբթի – Авак Чорекшапти*) - възпоменаване на блудницата, която помазала Христос със скъпоструващо масло, *(виж Мат 26: 6-16)* а прочитаното и на евангелието от Иоан 12: 17-50 ни подготвя към предстоящите страдания и смъртта на Спасителя. Тези две евенгалия, подчертават възможността за спасение.

Велики Четвъртък (*Աւագ Հինգշաբթի – Авак Хинкшапти*) – богат с празнични теми. Посочват се събитията: Умиването на краката на учениците (апостолите) от Исус Христос (*Կարգ Ոտնլուայի*) Полагане основите на тайнството св. Причастие (*Հաղորդութիւն*) св Еварсия през време на Тайната вечеря. Предаването на Христос от Юда в Тетсиманската градина. Отричането на апостол Петър от Христос преди петлите да изпеят три пъти *(виж Мат 26: 69-75) (виж Иоан 13: 3-17; 18:1-8; Марк 14: 32-46; Лука 22: 1-39)*

Велики Петък (*Աւագ Ուրբաթ – Авак Урпат*) - свещен ден за християнството. Възпоменават се Христовите страдания – Разпятието и Христовото погребение *(Мат 27: 1 - 61; Марк 15: 1-47 Лука 23: 1 -48; Иоан 19: 1-36)*

Велика Събота (*Աւագ Շաբաթ – Авак Шапат*) – погребението на Исуса Христа; Неговото слизане в ада, заради спасяването на душите, които се намират там.

Завършва Великата Седмица, за да изгрее Светлината на човешкото спасение – **Великден, Пасха, Възкресение** – *Զատիկ. Յարութիւն* най-великият празник на празниците човешки.

Тържество на небето и земята.

СВЕТИ ЧЕТИРИДЕСЕТ МЪЧЕНИЦИ
ՍՈՒՐԲ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԱՆԿՈՒՆՔ
СУРП КАРАСУН МАНГУНК

Арменската апостолическа църква се прекланя пред мъченическия подвиг на Четиридесетте млади войници от арменския град Севастия, тогава под римско владичество. Събитието става на 9 март 320 година.

По това време император на Рим е Лукиан, а управител на провинция Кападокия с център Кесария, където се намира и град Севастия, е дукът Люсиас. Ликиан издава строги укази против християните, като нарежда всички войници, изповядващи християнството, да бъдат заставени да се откажат от него и при неподчинение да бъдат ликвидирани. В изпълнение на тези укази управителят Люсиас нарежда да се проведе проверка във войсковите поделения на провинцията. Оказва се, че дислоцираното в Севастия поделение се състои от християни, все храбри бойци.

Четиридесетте млади бойци от поделението потвърждават своята вярност към императора, но заявяват, че не се отказват от своята вяра. Опитите на Люсиас да се откажат от християнството се оказват напразни - те продължават да отстояват своята вяра. Тогава дукът нарежда да бъдат хвърлени камъни по тях и така да запушат устата им. Той пръв взема камък и хвърля по тях, но - о чудо! - камъкът се връща и удря самия него. Разярен той решава да приведе в изпълнение заповедта на императора, като ги умъртви.

Било е зима и страшен студ. Люсиас нарежда да се из-

чака настъпването на нощта, когато всичко се сковава от студа. Четиридесетте млади бойци биват отведени до близкото езеро. Съблича ги голи и ги вкарват в ледените води на езерото. В близост затоплят баня, за да ги съблазнява. Един от 40-те не издържа и се устремява към банята, но на входа й издъхва. Чудна светлина осиява младите християни посред нощ. Стражите са смутени от това чудо. Един от тях сам се съблича и влиза в езерото, за да запази числото 40 на христовите изповедници. Така с мъченическа смърт умират тези младежи.

Похвални слова за тези мъченици са написали големите християнски отци Василий Велики, Григорий Ниски, Ефрем Асириец, Архимандрит Тициан от Севастия.

Скоро след събитието в Севастия бива издигнат храм в памет на тези мъченици с 40 кубета, наречен Св. Четиридесет мъченици. Арменската апостолическа църква чества тяхния празник в събота, предшестваща Неделята на Съдника през великите пости.

СВЕТИ ГРИГОРИЙ ПРОСВЕТИТЕЛ
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
СУРП КРИКОР ЛУСАВОРИЧ

Крикор Лусаворич заема изключително място в структурното изграждане на Арменската апостолическа църква, затова неговото житие и битие е предмет на особено внимание и почит. Това е причината да му бъдат посветени редица празници.

Няма да се спрем на жизнения му път, тъй като той е много известен. Достатъчно е само да отбележим, че макар и да е останал сирак още от ранна възраст, той е имал възможност да получи добро образование и възпитание при свети християнски отци. Възплъщение на мъдрост, благородство и на други добродетели, той със завидно търпение и пос-

тоянство успява да открие нова страница в арменската история, допринасяйки за християнизирането на нашия народ и за превръщането на Армения в първата християнска държава в света през 301 година след Христа.

Арменската апостолическа църква отбелязва с няколко празника отделните етапи от жизнения път на този светец: 1/ празник за влизането му във *Вираба* /дълбока пещера, служещ за затвор/; 2/ празник за излизането му от Вираба; 3/ празник за откриването на мощите му. Наред с тия три празника, посветени специално на него, има и други, в които се вплита неговото име. Такива са празниците: "Хрипсимянц", "Каянянц", "Шохагат", "Свети Ечмиадзин", "За цар Дъртад, Хосровитухт и Ашхен" и др. Нека отбележим още, че паметта на Крикор Лусаворич се почита не само от Арменската апостолическа църква, но и от другите православни църкви.

ЦВЕТНИЦА
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
ДЗАХГАЗАРТ

Това е празникът, посветен на победното влизане на Исус в Ерусалим и се чества една неделя преди Великден.

На този ден църковната служба има тържествен характер, като закритият през Великите пости олтар се открива.

В църковната ни литература този празник се упоменава и с наименованието "Армавеняц гираги" - "Палмова неделя", тъй като според Евангелието Исус е бил посрещнат с палмови клонки.

След обед на вечерна служба отслужваме "*Դռնբացէք*" - (*Търънпациг*) отваряне завесите, т.е. Райските Двери.

На този ден именнички са носещи имената: Овсанна, Овсан.

УМИВАНЕТО НА КРАКАТА
ՈՏՆԼՈՒԱՅ
ВОДЪНЛЪВА

Преди да се спрем на Великден, този най-голям празник и на Арменската апостолическа църква, с няколко думи нека споменем т. нар. *Ոտնլուայ* - *"Водънлъва"* - една църковна традиция, която спазваме всяка година на Велики четвъртък.

Учениците, според указанията на великия си Учител, са вече в Ерусалим. Знае се и домът на втория етаж, където ще се съберат всички.

Христос, 12-те ученици, са на вечеря. Скоро ще бъде обявено, че това е последната вечеря. След като Христос отговаря, започва се спор кой по-нататък ще се счита за първенец.

В тъжна, прощална обстановка Христос, минавайки към водънлъва, дава истински пример за Първенство, като мие краката на учениците си в знак на смирение. По този начин доказва, че величието (първенството) се крие в смирението. (Йоан 13, 1-20, Матей 201 25-28, Марк 10, 41-45, Лука 22, 24-30).

В църквите тайнството Причастяване е най-широко разпространено. Това тайнство води началото си именно от "Тайната вечеря". Христос заръчва споменът за жертвоприношението Му да се извършва с обред, който лично показва: Хляб, символизиращ тялото Христово, което се принася в жертва, и вино, символизиращо кръвта Христова, която ще се пролива за опрощение на човешките грехове. Евангелистите са отразили това тайнство в следните места: Матей 26, 26-28, Марк 14, 22-24, Лука 22, 19-20).

ВЪЗКРЕСЕНИЕ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՏԻԿ
ХАРУТЮН – ЗАДИГ

Този празник е най-големият от така наречените Дахавари на Арменската апостолическа църква, посветен на възкръсването на Исус от гроба. Наречен е още Медз /голям/ Задиг за разлика от Покър /малък/ Задиг - Рождество Христово.

Както знаем от Библията, в неделята след погребението на Исус се отправили към гроба Му Мария Магдалена, Мария - съпругата на Клеопас и Саломе, жената на Сабатий, за да кладят тамян и да намажат тялото на Спасителя с благовонно масло. Единствената им грижа била как ще могат да вдигнат надгробния камък. Но докато те все още били на път, станало чудо - Ангел небесен е вдигнал камъка и Исус възкръснал. Това е накратко историята около Възкресението на Исус.

Празникът е подвижен. Чества се след 21 март в неделята, която следва непосредствено след пълнолунието, в промеждутъка между 22 март и 25 април, т. е. е подвижен в рамките на 35 дни между тези две дати. Всички свързани с Възкресението предшестващи и следващи празници са също подвижни.

Тържественият характер на този празник е свързан и с традицията на боядисването на яйца.

Именници на този празник са: Харутюн, Харут, Артин, Арто.

Рождество Христово, Средата на XIX в.,
Арм. Църква "Сурп Кеворк", Пловдив

Света Богородица, Недатирана,
Арм. Църква"Сурп Кеворк", Пловдив

Св. 40-те мъченици, Средата на XVIII в.,
Арм. Църква "Сурп Кеворк", Пловдив

Възнесение на кръста господен,
Първата половина на XIX в.,
Арм. Църква "Сурп Кеворк", Пловдив

Успение Богородично, Средата на XIX в.,
Арм. Църква "Сурп Кеворк", Пловдив

Възнесение Христово, Първата половина на XIX в.,
Арм. Църква "Сурп Кеворк", Пловдив

Кръщение Христово, Средата на XIX в.,
Арм. Църква "Сурп Аствадзадзик", Шумен

ВЪЗНЕСЕНИЕ ХРИСТОВО
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ХАМПАРЦУМЪН КРИСДОСИ

Посветен е на възнасянето на Исус в четиридесетия ден от възкръсването Му.

В минутите преди възнасянето си Исус упълномощава апостолите да отидат при езичниците, да ги поучат според повелите Му и да ги кръщават. След като дал последните си наставления, Спасителят бавно се откъснал от земята и се възнесъл пред изумените погледи на учениците Му.

Празникът е подвижен в рамките на 35 дни и е свързан с датата на Великден. Чества се в промеждутъка между 30.април и 3.юни в четвъртъчен ден.

Първоначално християнската църква не е познавала този празник. Той се въвежда по-късно. Арменската апостолическа църква го чества от четвърти век насам.

У нас празникът Възнесение е свързан с обичая да се вадят късметчета с участието на моми и млади булки.

СВЕТИ ДУХ
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍ
ХОКЕКАЛУСД

Празникът е свързан със събитие, станало на петдесетия ден след Възкресението. Според евангелиста Лука на този ден се събрали за молитва апостолите, майката на Исус и други жени. Изведнаж в залата, в която са били се събрали, се появил Светият Дух във форма на огнени езици. Осенени от това явление, апостолите се изпълнили с благодат и станали смели дейци и проповедници на различни езици.

До XI век този празник е отбелязван само един ден. Но католикос Нерсес Шнорхали го разпростира върху цяла седмица, като създава специални шарагани (тропари) и молитви в прослава на Светия Дух.

ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆՔ և ԳԱՅԵԱՆԵԱՆՔ
ХРИПСИМЯНК И КАЯНЯНК

Арменската апостолическа църква чества не малък брой жени, посветили живота си на Христовата вяра и обявени за светици. Такива са например дъщерята на арменския цар Санадруг, ученичка на апостол Тадей и пожертвана за вярата си; сестрата на цар Дъртад, Хосровитухд, която именно внушава на брат си, че само осъденият на бавна смърт в Хор Вираба свети Крикор Лусаворич може да го излекува от неизлечимата му болест; съпругата на същия цар Дъртад, Ашхен, ревностна последователка на Христовото учение; дъщерята на великия полководец (сбарабед) на Армения Вартан Мамигонян, Вартени, която се откроява сред жените благороднички, вдъхновили съпротивата на арменците срещу Персия за отстояване на свободата да изповядват своята вяра и която е обявена за светица под името Шушан сърпухи.

Сред плеядата от светици, почитани в Арменската апостолическа църква, особено се открояват образите на света Хрипсиме и света Каяне.

Според автора на житието на двете светици и на тяхната група, която била ръководена от света Каяне, те всички били от благороднически произход и спадали към висшите слоеве на римската аристокрация. Те са водели скромен живот в Рим.

Гонителят на християнството император Диоклетиан пожелал да се ожени за красивата дева Хрипсиме. По съвета на Каяне тя и цялата им група от над 70 девици избягали

от Рим, отишли първо в Египет, сетне в Палестина, където посетили светите места и оттам се отправили в Армения, като се установили в манастира Хокяц. Научил за бягството на девиците и за установяването им в Армения, Диоклетиан посъветвал своя приятел арменския цар Дъртад да ги накаже, да върне Хрипсиме в Рим или той сам да се ожени за нея. Узнали за това, девите напуснали манастира Хокяц и се установили в скрито място недалеч от столицата Вахаршабад. Открити обаче от хората на царя, Хрипсиме и Каяне биват доведени в двореца. Хрипсиме решително отхвърля предложението на царя да му пристане, а Каяне я поощрява да не отстъпва. Вбесен от това, Дъртад заповядва да ги убият, а заедно с тях и другите деви от групата, общо 37 души.

Арменската апостолическа църква чества празника на Хрипсимянк и Каянянк съответно в понеделника и вторника осем дни след свети Дух.

ПРЕОБРАЖЕНИЕ ГОСПОДНЕ
ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ - ՎԱՐԴԱՎԱՌ
АЙЛАГЕРБУТЮН КРИСДОСИ – ВАРТАВАР

Свети Григорий Просветител /сурп Крикор Лусаворич/, в желанието си да приобщи новопокръстените арменци към християнските ценности, свързва редица популярни в езическа Армения празници с християнските.

Сред тези празници е и "Вартавар", който бил слят с християнския празник "Преображение Господне". Той спада към дахаварите.

"Вартавар", отбелязван през древноарменския новогодишен месец Навасарт, е бил празник на розите и цветята, посветен на богинята на нравствеността и плодородието Анахид и на богинята на любовта и красотата Асдхиг. На този празник се поднасяли венци от цветя на тези богини. Тържествата са продължавали около 6-7 дни.

За свързания с "Вартавар" християнски празник "Преображение" знаем от Новия Завет, че Исус, придружен от апостолите Петър, Йоан и Яков, се отправил от Филипопол Кесарийски към планината Тавор /някои смятат, че се касае за планината Ермон или друга планина/. На върха на планината е станало чудо, свидетели на което стават слисаните апостоли. Лицето и облеклото на Спасителя заблестели ослепително. Застанали от двете му страни, Мойсей и пророк Илия въздавали почести на Евангелието. А небесен глас възвестявал: "Ти си Моят възлюблен Син; в Тебе е Моето благоволение!" Тази гледка изпълнила сърцата на апостолите с упование.

Това събитие е станало, когато Исус бил на 33 години.

Православната и католическата църкви честват празника Преображение на 6 август. Арменската апостолическа църква, като изхожда от обстоятелството, че празникът Успение Богородично също се чества през август, сметнала за уместно между двата големи празника да има по-голямо разстояние, затова е изтеглила честването му през месец юли.

В деня на този празник честват именния си ден носещите мъжкш лични имена: Варт, Вартерес, Варткес, Вартавар, Бадриг; и женски лични имена: Алварт, Байдзар, Варвара, Варвариг, Вартухи, Вартиг, Варто, Зарварт, Лусварт, Нъварт.

ПРАЗНИЦИ, ПОСВЕТЕНИ НА СВЕТА БОГОРОДИЦА
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՆՈՒՐՐՈՒԱԾ ՏՕՆԵՐ
СУРП АСДВАДЗАДЗНИН НЪВИРВАДЗ ДОНЕР

Както вече бе споменато, пет са големите празници, наречени Дахавар, които отбелязва Арменската апостолическа църква: първите три - Рождество Христово /Сурп Дзънунт/, Възкресение Христово /Харутюн/ и Преображение Господне /Айлагербутюн Кисдоси/ - са посветени на Исус, а по един - на Кръста /Кръстовден - Хачверац/ и на Успение Богородично /Верапохумън Асдвадзадзни/.

Нашата църква обаче е посветила на Богородица освен гореспоменатия и други празници в нейна чест, като е отчела нейните човешки, нравствени, душевни черти, за да въздейства чрез тях за нравственото възпитание на вярващите. Заедно с тях Богородичните празници са общо шест.

РАЖДАНЕ НА ДЕВАТА ОТ АННА
ԾՆՈՒՆԴ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
ДЗЪНУНТ СУРП ГУСИН

Родителите на Богородица, Йоаким и Анна, били в напреднала възраст и бездетни. Тяхната дълбока вяра в Бога и молитвите им най-сетне били възнаградени с раждането на една единствена дъщеря Мария /Мариам/.

Православната и католическата църква честват този празник на 8 септември. Арменската апостолическа църква го е възприела от XIII век насам.

ВЪВЕДЕНИЕ БОГОРОДИЧНО
ԸՆԾԱՅՈՒՄՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
ЪНДЗАЮМЪН АСДВАДВАДЗНИ

Според съществуващ еврейски обичай родителите на Дева Мария посветили своята тригодишна дъщеря на Храма.

Този именно епизод от живота на Богородица отбелязва Арменската апостолическа църква, Православната и Католическа църкви на 21 ноември всяка година.

Жените и вдовиците, грижещи се за Храма, възпитали Дева Мария до нейното съзряване, т.е. до 12 годишната ѝ възраст. Възпитана в духа на Стария Завет, тя се върнала в дома си в Назарет. След време, вероятно на 14 или 16 годишна възраст тя била сгодена с Йосиф.

БЛАГОВЕЩЕНИЕ
ԱՒԵՏՈՒՄՆ
АВЕДУМЪН

Според евангелското повествование на апостол Лука архангел Гаврил, изпратен от Бога, се явил при Дева Мария в Галилейския град Назарет, където тя водила чист живот в дома на праведния Йосиф. Ангелът ѝ съобщил благата вест, че ще роди син, който ще се нарича Исус и ще бъде Спасител на човечеството от греха. На изненадата Мария, която изразила недоумението си как ще стане това, след като тя е дала обет да запази девството си, архангелът ѝ обяснил, че зачеването щяло да стане от светия Дух, затова Младенецът щял да се нарича Син Божи. Примирена, Мария отвърнала: "Аз съм робиня на Господа, нека бъде волята Му".

Празникът Благовещение се чества от Арменската апостолическа църква на 7.април.

УСПЕНИЕ БОГОРОДИЧНО
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
ВЕРАПОХУМЪН СУРП АСДВАДЗАДЗНИ

Арменската апостолическа църква приема, че Христос сам е слязъл на земята и е пренесъл на небето своята спяща майка.

Като празник Успение Богородично е един от основните в нашата църква, честван в неделен ден между 15-и и 18-и август, и спада към Дахаварите.

При нас арменците този празник има две същности - езическа и християнска. Езическата съвпада с древноарменския празник на плодовете, посветен на богинята Анахид като майка на природата, остатък от който езически празник е традицията да се освещава гроздето, която традиция е пренесена и в празника Успение Богородично.

На този празник се честват само женски лични имена: Мариам, Мари, Марина, Маро, Майрануш, Макрухи, Марица, Маркарид, Азнив, Аревиг, Антарам, Арпениг, Арпи, Арусяг, Арус, Ахавни, Берджухи, Берджуг, Вержин, Веркине, Денчали, Дирухи, Дируг, Искухи, Йеранухи, Йераниг, Йераняг, Йерчаниг, Лусапер, Лусарпи, Лусиг, Лусине, Лусънтак, Пергрухи, Пергруг, Сърпухи, Сърпуг, Сурпиг, Такухи, Такуг.

Арменските църкви в Русе, Шумен, София и Силистра се наричат "Сурп Аствадзадзин" ("Света Богородица")

5/ Нека споменем накрая още два празника, свързани с Богородица. Това са: празникът за ОТКРИВАНЕ ПОЯСА НА БОГОРОДИЦА /*КЮД КОДВО*/ - откриването на този пояс е станало през пети век в Ерусалим, и празникът за ОТКРИВАНЕ НА КУТИЯТА, в която Богородица е държала кърпата си за глава /*КЮД ДЪПО*/, открита в едно село на Галилея също през пети век.

Тези празници в нашата църква са заемки от Гръцката православна църква.

ПРАЗНИЦИ, ПОСВЕТЕНИ НА СВЕТИЯ КРЪСТ

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ՆՈՒԻՐՄՈՒԱԾ ՏՕՆԵՐ

СУРП ХАЧИН НЪВИРВАДЗ ДОНЕР

Основните християнски църкви честват три празника, посветени на Кръста:

- Откриването на Кръста /Кръстовден/,
- Появата на Кръста,
- Спасяването на Кръста.

Към тях Арменската апостолическа църква е прибавила и четвърти - Св. Кръст от манастира Варак.

ОТКРИВАНЕ НА КРЪСТА

ԳՒՒՏ ԽԱՉԻ

КЮД ХАЧ

Този празник е посветен на откриването на кръста, на който е бил разпънат Исус.

Според възприетата от християнските църкви легенда майката на римския император Константин Велики, Елена, през 327 година отишла на поклонение в Ерусалим. Пожелала там да види кръста, на който бил разпънат Спасителят, за да отнесе парче от него. След дълги търсения тя срещнала един възрастен човек на име Юда, който й посочил приблизителното място, където се предполагало той да бъде открит. При разкопките били намерени три кръста еднакви, които били съответно на Исуса и на двамата разбойници, разпънати с него. За да открият кой от тия три кръста е на Исуса, поставили тялото на мъртво детенце последователно върху всеки от тях. Този, на който мъртвото детенце възкръснало, се оказал търсеният. Елена е наредила на това място да се издигне храм, наречен "Св. Кръст", а посочилият мястото на кръста Юда, приемайки християнството, бил ръкоположен за епископ на същата църква.

ЯВЯВАНЕТО ЗНАКА НА ЧЕСТНИЯ КРЪСТ НА НЕБЕТО

ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ

ЙЕРЕВУМЪН СУРП ХАЧИ

Според легендата това се случило през 351 година в Ерусалим в деня на Свети Дух. На този ден сутринта на небето се появява грамаден светъл кръст, краищата на който са опирали на Голгота и на Маслиновата планина. При вида на това чудо цялото население на града се отправило към Голгота с молитвено смирение, а Ерусалимският патриарх Кирил съобщил за явлението на император Константин.

СПАСЯВАНЕТО НА КРЪСТА - КРЪСТОВДЕН

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ХАЧВЕРАЦ

През 610 г. персийският шах Хосров II, превземайки Ерусалим, отнесъл със себе си Кръста, на който бил разпънат Исус, като при това избил около петдесет хиляди души. През 627 г. т.е. 17 години по-късно, при царуването на византийския император Ираклий I /Арменец, основател на Ираклиевата династия/ пълководецът на императора арменецът Мъжеж Кънуни разбива персийската армия и спасява кръста. Година по-късно спасеният кръст тържествено бива поставен в храма "Св. Възкресение".

Нашата църква чества това събитие в промеждутъка от 11-и до 17-и септември, докато гръцката църква го отбелязва неизменно на 14 септември. Празникът спада към дахаварите.

СВЕТИ КРЪСТ ОТ МАНАСТИРА ВАРАК
ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ
ВАРАКА СУРП ХАЧ

Според легендата събитието е станало през 653 година на планината Варак до град Ван, Армения, по време на католикос Нерсес III Шинох (Строител).

Историята на това събитие има свое предисловие.

Съпругата на Римския император Клавдий II, Патроника, била на поклонение в Ерусалим и при завръщането си отнесла със себе си парче от Кръста на Исус, което покъсно е преминало в ръцете на света Хрипсиме /Рипсимия/ .

Около 300-та година четиридесет девици, сред които е била света Хрипсиме, бягайки от римските владения, се подслонили в Армения. Известно време те се укривали в планината Варак до град Ван. Преди да се отправят за столицата на Армения Вахаршабад, те заровили парчето на Кръста в една скала, наречена Галилея. Пристигайки във Вахаршабад, те били убити от арменския цар Дъртад.

След установяването на християнството в Армения на планината Варак бил построен манастир на името на Свети Кръст. През 653 година двама отшелници от манастира Тотиг и Ховел забелязали по време на молитва как яркият отломък от Кръста със светла диря се спрял на светия олтар. Това впрочем забелязали и вярващите, дошли на поклонение в манастира. За ознаменуване на това събитие на планината Варак били построени дванадесет манастира.

Този празник, наречен "Варака сурп Хач", се отбелязва 15 дни след празника за спасяването на Кръста, в неделята между 25 септември и 1 октомври.

Арменската църква в Бургас се нарича "Сурп Хач" (Св. Кръст)

СВЕТИ ГЕОРГИ
ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ ԶՕՐԱՎԱՐ
СУРП КЕВОРК ЗОРАВАР

Интересен е животът на този твърде популярен светец.

Роден е в Кападокия и още малък заедно с родителите си се преместил в Палестина. Избрал службата на военен, прочул се с храбростта си и се издигнал във военната иерархия.

Гонителят на християнството Диоклетиан /284-305/ издал указ, според който всеки, непочитащ езическите богове, следва да бъде осъден на смърт. Свети Георги, за да укрепи вярата на уплашените християни, взема смело решение - в присъствието на множество народ сваля императорския указ, поставен на видно място. Изправен пред съд, той твърдо отстоява вярата си и не отстъпва пред увещанията на императора, който ценял заслугите на смелия пълководец. Тогава го връзват и го убиват мъченически, като му отсичат главата. Заедно с него биват обезглавени и всички онези служители, които вместо да върнат светеца към езичеството, сами са станали християни под негово влияние. Събитието станало на 23 април 303 година в град Никомидия - град на брега на Мраморно море в провинция Витиния.

В 530 година мощите на свети Георги биват пренесени в Палестина в град Диопол /Рамле/. Първо асирийци, а след тях арменци, гърци и латинци там построяват църкви на негово име.

Празникът на свети Георги /Сурп Кеворк/ се чества в съботния ден преди празника на Свети Кръст от Варак, обикновено в последната събота на месец септември.

Арменската църква в Пловдив носи неговото име - "Сурп Кеворк".

Името Кеворк е в употреба сред арменците от пети век насам.

СВЕТИТЕ ПРЕВОДАЧИ
ՍՈՒՐԲ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
СУРП ТАРКМАНЧАЦ

Отнася се за един от най-светлите празници на Арменската апостолическа църква, символизиращ стойности с общоарменско звучение. Затова той се чества два пъти годишно: веднаж - в края на месец юни или в началото на юли и втори път - през втория съботен ден на месец октомври.

Малко история. През 387 година Армения бива поделена между Рим и Персия. В подвластната на Персия източна част на Армения продължава да съществува арменската държавност във васално състояние начело с династията на Аршакидите /Аршагуник/. Щастие е за арменския народ, че именно в тази полузависима източна част на Отечеството ни трима велики личности в тясно взаимодействие съгласуват усилията си, за да осигурят оцеляването и просъществуването на народа ни. Тези личности са: просветеният монарх на армения Врамшабух Аршагуни, католикосът на Арменската апостолическа църква високо ерудираният свети Сахаг и гениалният духовник, учен, политолот, преводач и поет свети Масроб Мащоц. Те заедно решават да осъществят идеята на последния за създаване на арменско писмо, арменски училища и самобитна национална култура.

В изпълнение на това решение Месроб Мащоц обикаля културните центрове на тогавашния свят - Едеса, Самосад, Константинопол и след дълги търсения и творчески усилия създава една съвършенна азбука - Арменската, състояща се от тридесет и шест буквени знаци. Завръщайки се в столицата на Армения Вахаршабад, заедно с католикоса свети Сахаг и плеяда ученици, той създава училища, заема се с превода на Библията и на редица духовни книги, твори оригинални трудове. Учениците, участвали в превеждането на въпросните книги и в създаването на оригинални твор-

би и чиито брой според различни източници варира между тридесет и сто души, са били високообразовани и талантливи люде - нека спомена сред тях макар само имената на Горюн, Йезниг Гохпаци, Йехише, Ховсеп Мантагуни, Ховсеп Вайоцдзореци /последният по-късно наследява светия Сахаг като католикос/.

Свети Сахаг, свети Месроб и тяхните ученици са именно творците, които полагат основите на оригиналната арменска култура и книжнина. Тяхното епохално дело, предавано от поколение на поколение, при изключително трудните исторически условия и съдба на арменския народ, запазва нашия народ от претопяване и изчезване, като осигурява неговото просъществуване. Именно на тези творци е посветен празникът, наречен "Дон сърпоц таркманчац".

ПЪРВИ ПРОСВЕТИТЕЛИ
ԱՌԱՋԻՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉՆԵՐ
АРАЧИН ЛУСАВОРИЧНЕР

Още през първия век свети Тадей и свети Вартоломей проповядват християнството в Армения, която по това време е укрепнала държава. Тук те основават църкви и манастири и накрая жертват живота си за възтържествуването на Христовата вяра.

СВЕТИ АПОСТОЛ ТАДЕЙ
ՍՈՒՐԲ ԹԱԴԷՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ
СУРП ТАТЕОС АРАКЯЛ

Той е един от 12-те ученици на Исус и се смята, че е брат на апостол Тома. Не е известна рожденатa му дата. Вероятно е галилеец. Убит е около 46-а година.

След възнесението на Исус той проповядва първо в Едеса, откъдета минава в тогавашна Армения. Там той покръ-

ства дъщерята на арменския цар Санадруг, девата Сентухд. Царят се опитва всячески да върне дъщеря си към езичеството, но напразно. Вбесен, той я затваря в Ардаз и нарежда да я убият заедно с апостол Тадей.

До мъченическата си смърт Тадей развива широка проповедническа дейност, особено в известната арменска област Ардаз, където през 66.година вярващите основават манастир на негово име. Днес този манастир се намира на персийска територия и ежегодно през месец юли от 1953 година насам се посещава от много поклонници.

СВЕТИ АПОСТОЛ ВАРТОЛОМЕЙ
ՍՈՒՐԲ ԲԱՐԹՈՂՄԷՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ
СУРП ПАРТОХИМЕОС АРАКЯЛ

Той е също един от 12-те ученици на Исус. Нарича се още Натанаил, означаващ Дар Божи.

Роден е в галилейския град Кана, неизвестно кога. Проповядвал е в Индия, Персия, Арабия и накрая в Армения, където и бива убит, вероятно през 66.година. На мястото на мъченическата му смърт по-късно е изграден манастир на негово име. Някои западни църковни дейци твърдят, че телото му е пренесено "по чудо" в италианския град Беневенто.

За него се разказва, че при погребението на Богородица той закъснял. Пристигнал е едва след като Тя е била погребана. За утешение са му дали картина с лика й, която картина той отнесъл със себе си в Армения. Тук той покръстил сестрата на арменския цар Санадруг, Вокухи, както и военния Терентий, които биват убити по заповед на царя.

В памет на този апостол през четвърти век е изграден манастир в областта Ахпаг, провинция Васбураган, в който манастир на една надгробна плоча е отбелязано, че там се намира гробът му.

СВЕТИ ЯКОВ, ПАТРИАРХ НИСИБИНСКИ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԾԲՆԱՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏ
СУРП ХАГОП МЪДЗПЪНА ХАЙРАБЕД

Не се знае кога е той роден, известна е само датата на смъртта му - 338 г. Получил е образование в Кесария /Кападокия/ заедно със свети Григорий Просветител /сурп Крикор Лусаворич/.

Той бил известен с безукорния си живот на светец, който със своите дела е спечелил широка популярност. Ръкоположен бил от Антиохийския патриарх Мелетий за епископ на Нисибин /Мъдзпин/, откъдето и прозвището му. За него се разказва, че когато персийският шах Шабух е обкръжил същия този град Нисибин, който се намира в арменска Месопотамия, цели 70 дни градът е устоял благодарение на взетите от светеца мерки.

През 325 година свети Яков Нисибински е присъствал на проведения в Никея първи Вселенски събор, където 318 известни отци редактират "Верую"то. Той е първият в историята, който се е осмелил да се изкачи на планината Арарат.

Посвещения за него са написали Крикор Нарегаци и Нерсес Шнорхали. Много арменски църкви носят неговото име.

Празникът на този светец е в първия или втория съботен ден през първата половина на месец декември.

ПЪРВОМЪЧЕНИК СВЕТИ СТЕФАН
ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԽԱՎԿԱՅ
СУРП СДЕПАННОС НАХАВЪГА

Той е един от седемте дякони, ръкоположени от Първата църква. Станал е страстен последовател на Исус, още докато Той е бил жив.

Дейността му като проповедник накрая го изправя пред

съд, където той се държи смело, като от обвиняем се превръща в обвинител. Извеждат го вън от града, хвърлят камъни по него и го убиват мъченически. Последните му думи са били: "Боже, не споварвай върху тях отговорността на греха им!" Смелото му държание разтърсва дори фанатика Савел, който по-късно на път за Дамаск се обръща към Християнството под името Павел.

Свети Стефан се смята за първия мъченик за Христовата вяра, затова се нарича дякон Първомъченик. На негово име са посветени много арменски църкви, един манастир, който сега се намира на персийски територия и чудесни шарагани (тропари).

Арменската църква в Хасково носи неговото име "Сурп Степаннос".

Паметта му се чества през последната седмица на месец декември. Празникът спада към т. нар. *Авак Донер* / Велики празници/.

АПОСТОЛИТЕ СВЕТИ ПЕТЪР И СВЕТИ ПАВЕЛ
ՍՈՒՐԲ ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՊՕՂՈՍ
СУРП БЕДРОС ЙЕВ СУРП БОХОС АРАКЯЛНЕР

Празниците, посветени на тях, се наричат Велики - Авак Донер.

СВЕТИ ПЕТЪР
ՍՈՒՐԲ ՊԵՏՐՈՍ
СУРП БЕДРОС

Той е един от 12-те ученици на Исус, наричан още Симон, и е брат на апостол Андрей /Антреас/.

Симон е бил младеж с открит благороден характер, надарен със способността да ръководи. Бил е женен и баща на деца. Още при първата си среща с Исус той бил преименуван от Него Петър, който означава камък, скала. Спасителят му казал, че ще изгради църква върху него.

Известни са много случки от живота на този апостол. Нека споменем макар и само един случай. Веднаж той заедно с Исус се качва на кораб. В открито море Спасителят излязъл от кораба и започнал да върви по водата. Той поканил Петър да стори същото. Колебаейки се той влязъл в морето, но започнал да потъва. Упрекнат от Исус заради колебанието и недоверието му, той се поокопитил и се изправил.

Широка е проповедническата дейност на Петър. В Палестина той бил осъден на смърт по заповед на цар Ирод, но се е спасил по чудо. Според преданието след това е отишъл в Рим, където основал църква, която става най-популярната. Пак според преданието той бил осъден на смърт от император Нерон - предполага се това да е станало в промеждутъка от 66-а и 68-а година.

Католическата църква го смята за свой основател.

Арменската апостолическа църква чества Свети Петър

в последния съботен ден на месец декември, а католическата - на 29 юни.

СВЕТИ ПАВЕЛ
ՍՈՒՐԲ ՊՕՂՈՍ
СУРП БОХОС

Той е син на еврейско семейство от Тарсус (Киликия), където е роден. Рожденото му име е Савел. След родния си град той учи в Ерусалим при известния равин Гамалиил и става фанатичен привърженик на юдеизма, а и върл противник на християнството. След мъченическата смърт на свети Стефан /Сурп Степаннос/, на която той присъствал, той бил изпратен с мисия да преследва християните в Дамаск. На път за този град обаче е станало чудо. Когато наближава Дамаск, една ярка светлина, по-силна от слънчевата, го заслепява и го събаря от коня. Той чува глас: "Савеле, Савеле, защо Ме гониш?..."

Исус му заповядва да отиде в Дамаск, където след тридневно постене и молитви му се открива чрез Анания, че Исус е Божият Син, и става убеден християнин. Три години той обикалял арабския свят, отишъл в родния си град Тарсус, след това в Антиохия, където събрал средства за подпомагане бедстващите християни в Ерусалим. В основаната от него църква в Антиохия той нарекъл последователите на Исус "християни".

Със своята пространна проповедническа дейност апостол Павел заема челно място след Христа. Той е известен с организирането на множество църкви, както и с посланията си до християнските общности. Апостол Павел е почитан от всички християнски църкви като изключително явление.

ПРИТУРКА

ВСЕЛЕНСКИТЕ СЪБОРИ
ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ
ДИЕЗЕРАГАН ЖОХОВНЕР

По време на наследниците на апостолите се намериха проповедници, които заблуждаваха верующите досежно същността на Исуса и Светия Дух. Именно за да се противодействат на тези заблуждения биват свикани така наречените Вселенски събори.

Арменската Апостолическа Църква признава само първите три Вселенски събора - Никейския, Константинополския и Ефеския, затова ще се спрем само на тях.

1/ Никейски събор – Провежда се през 325 година във Витинския град Никея /днес Изник/ в присъствието на 318 отци, сред тях - Аристакес от Арменската Апостолическа Църква. Повод за свикването на този събор е ересът на Арий, който отрича божествения произход на Исуса. Съборът порицава арианството и потвърждава божествената същност на Спасителя.

На същия Събор е прието "Верую"то на Християнската църква и - по-скоро - първите седем и отчасти и началото на осмата глава от 12-те глави на същото.

2/ Константинополски събор – Състоял се в Константинопол /Цариград/ през 381 година с участието на 150 отци, сред които е и католикосът Нерсес Велики като представител на Арменската Апостолическа Църква. Повод на свикването на този втори Вселенски събор е ересът на епископ Македон, който не приема светия Дух като един от Светата Троица. Съборът порицава ереса и потвърждава божествения произход на Светия Дух. На същия събор са приети останалите глави от "Верую"то.

3/ Ефески събор – Провежда се в град Ефес в Мала Азия /сега в развалини/ през 431 година при участието на 200 епископи. На този Събор е бил поканен и Католикосът на Арменската Апостолическа Църква свети Сахаг Бартев, но същият, не можейки да присъства лично, писмено е приел решенията му.

Повод на този Събор е ересът на гръцкия патриарх Нестор, който отричал Исус да е бил Син Божи. Съборът порицал несторианството и препотвърдил положенията на "Верую"то.

Както отбелязахме по-горе, Арменската Апостолическа Църква признава само тези три Събора. Тя не участва в четвъртия събор, проведен в Халкедон /днес азиатско предградие на Цариград/ през 451 година. Причините за това са две: Армения тогава е ангажирана в епохална борба срещу напъните на Персия да накара арменците да се откажат от християнството /през същата година се води съдбовната Аварайрска битка срещу персите начело с великия пълководец (сбарабед) на Армения Вартан Мамигонян/, а от друга страна - нашата църква смята, че на този събор няма да се решават сериозни верски въпроси, а ще се занимават с конфликтите между римския папа и Цариградския патриарх за първенство.

ЛИТЕРАТУРА

• *Հովիւ եւ հօտ ղէմ առ ղէմ. Սարգիս աւագ քհնյ. Անդրէասեան. Փասատենա. Քալիֆորնիա.* **1990** – ПАСТИР И ПАСТВО ЕДИН СРЕЩУ ДРУГ / на арменски/ - Свещ. Саркис Антреасян - изд. 1990 г. в Пасадена, Калифорния, САЩ

• *Հայաստանեայց եկեղեցւոյ տօներ եւ ազգային աւանդութիւններ Կարօ Պետրոսեան. Լոս Անճելըս.* **1993** – ПРАЗНИЦИ НА АРМЕНСКАТА ЦЪРКВА И НАЦИОНАЛНИ ТРАДИЦИИ - /на арменски/ - Гаро Бедросян, изд. 1993 г. в Лос Анджелос, САЩ

• *Ծաղկաքաղ քրիստոնէական վարդապետութեան եւ եկեղեցական դիտելիքներու. Մ. քհնյ. Մանուկեան Հրատարակութիւն Կ. Ծերունեան գրատան* – СБОРНИК ЗА ХРИСТИЯНСКОТО УЧЕНИЕ И ЗА ЦЪРКОВНОВЕДЕНИЕ - /на арменски/ - Свещ. М. Манугян, изд. 1921 г. на издателство Г. Дзерунян.

Отец Кусан Хадавян

Роден е на 1 юли 1949 г. в гр. София. Произхожда от скромно семейство на учители. Основното си образование е получил в 76 Основно училище в София.

През 1964 г. продължава образованието си в Техникума по художествени занаяти, който завършва с отличен успех през 1969 год. Още от 1962 год. служи с прекъсвания в Арменската църква в София. През м. май 1967 г. архиерей Дирайр Мардигян му дава първите четри църковни степени, а през 1977 г. месец септември от същия архерей получава дяконски сан (саргавак).

През 1991 г. на 4 август в пловдивската арменска апостолическа църква "Сурп Кеворк" е ръкоположен за свещеник, а през 1994 г. на църковния празник "Цветница" е удостоен с награден кръст (Ланчахач).

СЪДЪРЖАНИЕ

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР 3

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА 4

ПРАЗНИЦИ ПО ВИД - ***ՏՈՆԵՐ ԸՍՏ ՏԵՍԱԿԻ*** - ***ДОНЕР ЪСД ДЕСАГИ*** 4

Велики празници - ***Աւագ Տոներ*** - *Авак донер* 5

Господни празници - ***Տնօրինական Տոներ*** - *Дюринаган донер* 6

Празници, посветени на Света Богородица - ***Սուրբ Աստուածածնին նուիրուած Տոներ*** - *Сурп Асдвадзадзнин нъвирвадз донер* 7

Празници, посветени на Светия Кръст - ***Սուրբ Խաչին նուիրուած Տոներ*** - *Сурп Хачин навирвадз донер* 8

Празници, посветени на светии - ***Սուրբերու նուիրուած Տոներ*** - *Сурперу нъвирвадз донер* 9

ПРАЗНИЦИ ПО ПРИЗНАЦИ - ***ՏՈՆԵՐ ԸՍՏ ՅԱՏԿԱՆԻՇԵՐՈՒ*** - ***ДОНЕР ЪСД ХАДГАНИШНЕРУ*** 12

Неподвижни празници - ***Անշարժ Տոներ*** - *Аншерж донер* 12

Подвижни празници - ***Շարժական Տոներ*** - *Шаржаган донер* 12

Най-важни празници - *Дахаварнер* 13

ОТДЕЛНИ ПРАЗНИЦИ - *ԱՌԱՆՁԻՆ ՏՕՆԵՐ* **14**

Рождество Христово - Богоявление –
Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն –
Дзънунт йев Асдвадзахайднутюн 14

Кръщение на Исуса - Водосвет –
Մկրտութիւն Յիսուսի - Ջրօրհնենք –
Мъгърдутюн Хисуси - Чрорненк 15

Свети Йоан Предтеча –
Սուրբ Յովհաննէս Նախակարապետ –
Сурп Ховханнес Нахагарабед 15

Сретение Господне – ***Տեարնդառաջ*** –
Даркънтарач 16

Свети Саркис Пълководец –
Սուրբ Սարգիս Զօրավար –
Сурп Саркис Зоравар 17

Свети Вартановци – ***Սուրբ Վարդանանք*** –
Сурп Вартананк 18

Заговезни – ***Բուն Բարեկենդան*** –
Пун Парегентан 19

Недели на Великите пости –
Մեծ պահոց կիրակիներ –
Медз бахоц гиракинер 19

Велика седмица - *Աւագ շաբաթ* - *Авак шапат* 21

Свети Четиридесет Мъченици – ***Քառասուն մանուկ***–
Карасун Мангунк 22

Свети Григорий Просветител –
Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ –
Сурп Крикор Лусаворич 23

Цветница – ***Ծաղկազարդ*** – *Дзахгазарт* 24

Умиване на краката - ***Ոտնլուայ*** - *Водънлъва* *25*

Възкресение Христово – ***Յարութիւն Քրիստոսի*** -
Մեծ Զատիկ – *Харутюн Кристосди - Медз Задиг* 26

Възнесение Христово – ***Համբարձումն Քրիստոսի*** –
Хампарцумън Кристосди 27

Свети Дух - Петдесятница – ***Հոգեգալուստ*** –
Хокекалусд 27

Света Хрипсиме и света Каяне и групата им –
Հռիփսիմեանք եւ Գայեանեանք –
Хрипсимянк йев Каянянк 28

Преображение Господне – ***Այլակերպութիւն***
(Պայծառակերպութիւն) - ***Վարդավառ*** –
Айлагербутюн /Байдзарагербутюн/ - Вартавар ... 29

ПРАЗНИЦИ, ПОСВЕТЕНИ НА БОГОРОДИЦА –
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆԵՐ
СУРП АСДВАДЗАДЗНИН НЪВИРВАДЗ ДОНЕР .. 31

Раждане на Мария от Анна – ***Ծնունդ ի յԱննայէ*** –
Дзънунт и Ханнайе Мариаму гусин 31

Посвещение – ***Ընծայումն*** – *Ъндзаюмън* 32

Благовещение – ***Աւետումն*** – *Аведумън* 32

Успение Богородично –
Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի –
Верапохумън сурп Асдвадзадзни 33

ПРАЗНИЦИ, ПОСВЕТЕНИ НА СВЕТИЯ КРЪСТ –
ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆԵՐ –
СУРП ХАЧИН НЪВИРВАДЗ ДОНЕР 34

Откриване на Кръста – ***Գիւտ Խաչի*** – *Кюд Хачи* ... 34

Поява на Кръста – ***Երեւումն Սուրբ Խաչի*** –
Йеревумън сурп Хачи 35

Спасяването на Кръста – ***Խաչվրաց*** – *Хъчверац* . 35

Свети Кръст Варакски – ***Վարագայ Սուրբ Խաչ*** –
Варака сурп Хач 36

ДРУГИ ПРАЗНИЦИ – *ԱՅԼ ՏՕՆԵՐ – АЙЛ ДОНЕР*

Свети Георги – ***Սուրբ Գեորգ Զօրավար*** – *Сурп Кеворк Зоравар* 37

Свети Преводачи – ***Սուրբ Թարգմանչաց*** – *Сурп Таркманичнер* 38

Първи просветители – ***Առաջին Լուսաւորիչներ*** – *Арачин лусаворичнер* 39

Свети апостол Тадей – ***Սուրբ Թադէոս Առաքեալ*** – *Сурп Татеос аракял* 38

Свети апостол Вартоломей – ***Սուրբ Բարթողիմէոս Առաքեալ*** – *Сурп Партохимеос аракял* 40

Свети Яков Нисибински – ***Սուրբ Յակոբ Մծբնայ հայրապետ*** – *Сурп Хагоп Мъдзпъна хайрабед* 41

Свети Стефан Първомъченик – ***Սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայ*** – *Сурп Сдепаннос Нахавъга*

Свети Петър и свети Павел – ***Սուրբ Պետրոս եւ Սուրբ Պողոս*** – *Сурп Бедрос йев сурп Бохос* 43

ПРИТУРКА 45

Вселенските събори – ***Տիեզերական ժողովներ*** – *Диезераган жоховнеръ* 46

ЛИТЕРАТУРА 48